

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 18

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

מתנה על מנת להחזיר (ב')

א. פתיחה – למי מיועד הדף?

הדף מיועד עבור מי שסיים את לימוד הסוגיה קידושין ו: על מתנה על מנת להחזיר ומעוניין להעמיק יותר להבנת המנגנון שלה. השיעור יתקיים ביום חמישי בשעה 11:45 (אין שיעור כלל) והוא יהיה על הסוגיה ו: (דף מקורות 17) ולא על דף זה. אשמח לשוחח בלימוד עם מי שילמד את המקורות בדף זה.

ב. מתנה על מנת להחזיר

1. היחס למתנת בית חורון:
  - א) נדרים מח. המשנה.
  - ב) חידושי הרמב"ן קידושין ו: ד"ה אלא אמר רב אשי
  - ג) חידושי הרשב"א קידושין ו: ד"ה והא דאמרינן דבכולהו קני
2. הזיקה לעולם התנאים:
  - א) תד"ה לא החזירו
  - ב) ב"ב קלז: "אמר רבא אתרוג... שמה מתנה" וברשב"ם וברמב"ן שם ד"ה אתרוג זה נתון
  - ג) עיטור, עשרת הדברות, הלכות לולב, "ת"ר ולקחתם... חזרת דמים חייב" (שימו לב לדרך בה העיטור מפרש את התוספתא).
  - ד) להרחבה – שו"ת הרשב"א ח"ב סימן רסא.
3. קצות החושן סימן רמא סק"ד (אבני מילואים סימן כ"ח ס"ק נ"ג).
4. להרחבה – דיון על הדיון בצרפת על משפטי תנאים בזיקה למתנה על מנת להחזיר בעבודת הגמר שלי בפרק על צרפת.

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 18

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

חידושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב

אתרוג זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי וכו'. קשיא לן הא תנאיה לאו תנאה הוא דהוה ליה תנאי ומעשה בדבר אחד ואנן בעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד כתנאי בני גד ובני ראובן כדאמרינן גבי הרי את מגורשת ע"מ שתחזיר לי את הנייר הרי זו מגורשת ותנאו בטל, והכא אמאי קיים, ועוד הא לאו תנאיה כפול הוא, ואיכא למימר תנאי ומעשה בדבר אחד לית ליה לרבא דהא התם בפרק מי שאחזו (ע"ה א') מפרש רבא הא דקתני הרי זו מגורשת משום דהוה ליה מעשה קודם לתנאיה ורב אדא הוא דמתקיף לה ואמר משום דבעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחד, ואי נמי אליבא דמסקנא דאמר רב אשי הא מני רבי היא דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ולא הוי תנאי ומעשה בדבר אחד, ואי קשיא לך הא בעינן תנאי כפול לא קשיא דהכא נמי בשכפל תנאו אלא דהכא לא חייש לפרושה וממילא ידעינן דכשאר תנאין הוא זה.

5

וה"ר שמואל ז"ל כתב דלא בעינן תנאי כפול בממונא אלא באיסורא לכתחלה לרווחא דמילתא, וכן השיב רבינו הגדול ז"ל בתשובה, והרבה בני אדם טעו בדבר שהקשו והא עיקר תנאי כפול כי כתיב בממון כתיב, אבל כך הם עיקרן של דברים דלא קיי"ל כר"מ דיחידאה הוא אלא דגבי גיטין וקידושין חיישינן לדרי"מ להחמיר מתקנת שמואל בגיטין דאיתא בפרק מי שאחזו (ע"ה ב'), ומיהו ר"מ לא אמרה אלא בדיני ממונות וכדמפורש בגמ' במס' שבועות (ל"ו א') ושם אפרש בסייעתא דשמיא, ולדברי רבינו הגדול ז"ל אף בגיטין וקידושין א"צ תנאי כפול בעל מנת, ולא תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ושאר דיני התנאים, וכן דעת רבינו האי גאון ז"ל בפרק מי שאחזו.

10

15

פ"ה העיטור - עשרת הדיברות הלכות לולב דף צב עמוד א

ת"ר ולקחתם שתהא לקיחתם ביד כל א' וא' לכם משלכם להוציא את השאול ואת הגזול מכאן אמרו אין אדם יוצא י"ח ביו"ט של חג בלולבו של חברו א"כ נתנו לו במתנה. ומעשה בר"ג ור"י וראב"ע ור"ע שהיו באין בספינה ולא היה להם לולב אלא לר"ג בלבד שלקחו באלף זהובים ויצא בו ונתנו לר"י ויצא בו ונתנו לראב"ע ויצא בו ונתנו לר"ע ויצא בו והחזירו לר"ג ל"ל למימר והחזירו מלתא אגב אורחא קמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה דאמר רבא אתרוג זה נתון לך במתנה ש"מ שהחזירהו לו נטלו ויצא בו החזירו לו יצא לא החזירו לו לא יצא :

20

ירושלמי ר"נ בר יעקב יהיב אתרוגא לברי' א"ל לכשתזכה בו ובמצותו החזירהו לי ואחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו א' מהן ויצא בו אם יכול לאוכלו יצא ואם לאו לא יצא כלומר אם יש שם אחר כיוצא בו אבל פרש או רמון לא ש"מ אתרוג שקנו שותפין לא מהני עד שיתן אותו כל וא' במתנה ע"מ להחזיר ואמר הר"ר יעקב וכן סברתינו ואפי' בע"מ צריך תנאי כפול וצריך ליתנו לו בתנאי כפול והרי שמואל אחיו חלק עליו בב"ב מיהא מתנה דירוש' עיקר ומסתב' כגון שמקבל מתנה יודע שהנותן אינו נותן במתנה גמורה שהרי צריך לו עדיין לצאת בו ואין לו לולב אחר לצאת א"צ לפרש לו ע"מ להחזיר אלא נותן לו סתם והמקבל מחזיר סתם וא"צ תנאי דהא ר"ג נתן במתנה לר' יהושע ולא א"ל במתנה ע"מ להחזיר אלא כולן שלקחו לצאת בו ונתנו לא מסתב' ע"מ להחזיר נתנו לו. והא דירושלמי דא"ל לברי' לכשתזכה בו ובמצותו החזירהו לו משום דינוקא הוה ואמרי' לא ליקני אינש לולבו לברי' ביו"ט

25

30

בית ועד לתורה – הר חברון

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 18

בס"ד, ג' בטבת תשס"ט

35 מקני קני קנויה לא מקני ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו אבל גדול ל"צ. ומקרוב התחילו לדקדק בדבר ובתוספתא גרסי' נטלו ויצא בו ונתנו במתנה גמורה לחבירו וחבירו לחבירו עד שיצאו כולן והחזירו לו ואם נגזל ממנו ולא החזירו מסתב' אע"ג דבעלמא חזרת דמים חזרה היא כדאמרי' גבי איצטלית מה לי הן מה לי דמיהן אבל אתרוג כי אמר החזירו לי אתרוג דוקא קאמר להוציא ידי חובתו ואם לא החזירו לו לא יצא כדאמרינן באחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית אם יכול לאכלו יצא ואם לאו לא יצא דחזרת דמים לאו חזרה הוא ואי' מ"ד חזרה היא ול"ד לאחין דהתם הוא אתרוג בעי' אבל הכא חזרת דמים חייב.

שו"ת הרשב"א חלק ב סימן רסא

שאלת: הנותן מתנה לחברו, על מנת להחזיר סתם, ולא קבע לו זמן. והנותן אומר לא נתכוונתי, אלא שתחזירהו מיד. והמקבל אומר: סתם אמרת, ואין לי להחזירו לך, כל ימי חיי. וכל שאחזירנו לו, המתנה קיימת, ונמשכת והולכת. הדין עם מי?

45 תשובה: הכל תלוי לפי הלשון, ולפי מה שהוא ענין. שאם אמר: על מנת שתחזירהו; הדין עם המקבל, שהמתנה מתנה, אלא שתלויה בקיום התנאי. וכל שמחזיר, כבר קיים תנאו. ובכל תנאים דעלמא, וכהרי זה גיטך, על מנת שתתן לי אצטליתי, והרי את מקודשת לי, על מנת שתתני לי מאתים זוז. שמקיימת תנאה, כל זמן שתרצה, ואין יכול לומר לה: לא היה דעתי, אלא שתתני לי מיד. וכן הדין, אפילו באתרוג. כשאמר לו: על מנת שתחזירהו / בד"ל: ולא אמר לי. אבל אם אמר על מנת שתחזירהו / לי, בזה יש לחלק, לפי מה שהוא ענין. שאילו היתה המתנה, כמה שהדעת מכרעת, שצריך עכשו. אנו אומרינן לא נתכוון זה, אלא שיחזירו לו, למה שהוא צריך לו עכשו, לאחר שעה. והיינו מה שאמרו באתרוג: על מנת שתחזירהו לי; החזירו יצא. ולכאורה משמע, דכשאמר לו: שתחזירהו לי; שיהא ראוי לצאת בו למצותו, קאמר. ולא שיהא צריך להחזירו לו מיד, שיצא בו. וכאילו לא נתנו לו בפירוש, אלא לצאת בו בלבד. אלא שיצא בו, ואם ירצה גם הוא, נותנו לאחר, ואחר לאחר, ובלבד שיחזור לבעלים הראשונים. וכמעשה של רבן גמליאל וזקנים, שהיו באים בספינה. שנטלו רבן גמליאל ונתנו לאחר, והוא לאחר, ואחר לאחר, והחזירוהו לרבן גמליאל. אבל אם אינו צריך לו עכשו למצותו, וכיוצא בזה, כל שלא קבע לו זמן, מקיים תנאו והולך, ובלבד שתחזירהו. הקדישו והחזירו, הרי זה מוקדש ומוחזר. על מנת שתחזירהו לי, מאי דחזי לי, קאמר. ומכאן, גם כן אנו למדין, שאי אפשר לו לומר: לא נתכוונתי, אלא שתחזירהו מיד, קודם שתקדישנו, ודבר שאינו שלך הקדשת, והרי זה מוחזר, ואינו מוקדש. אלא שאינו אלא כשאר תנאין בעלמא, שמקיים תנאו לכשירצה. ולמ"ד: בעל מנת שתתני לי מאתים זוז; ומת, נותנה לאביו, או לאחיו, או לאחי, מן היורשין. דלי, לי וליורשי, קאמר. אף הכא נמי, מחזירו לו, ואם מת, מחזיר ליורשיו. ואיני רואה בזה, שום הפרש בין מטלטלין וקרקעות. והחזיק בהן, בין זיכה אותן לו בשטר, או באגב, דבין כך ובין כך, כבר זכה מקבל במתנתו. ואין הפרש בין זוכה בחזקה ובמשיכה, לזוכה בשטר. ואע"פ שטרחת לחלק ביניהן.